

HAYÂLÎ BEY'İN GAZELLERİNDE SÖZ SANATLARINA DAYALI ÂHENK UNSURLARI

Geliş Tarihi/Received: 25.12.2017 - Kabul Tarihi/Accepted: 15.01.2018

Mehmet Şenyurt

Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi.

mehmet.senyurt25@gmail.com

Öz

Dîvân şiirinde âhenk oldukça önemli bir kavramdır. Şairler âhenkli sözler söyleyebilmek için büyük ölçüde kafiye, redif ve vezin gibi ritmiksel akışkanlığı sağlayan biçimsel unsurların yanında söz sanatları ve mazmunlara da başvurmuşlardır. Bu sebeple böyle bir sanat anlayışına sahip olan şairler için önemli olan söylenen şey değil söyleyiş tarzıdır. Bu anlayış doğrultusunda eserlerini oluşturan dîvân şairleri, gazellerinin sadece bir beyitinde bu âhenkli havayı oluşturabilmesi onları başarılı kılmıştır.

Dîvân edebiyatında şiir, varlığını musiki ile birlikte sürdürür. Klasik Türk musikisinin büyük oranda sese dayandığı da göz önüne alındığında şiir ile musiki arasındaki bağın hangi boyutlarda olduğu daha iyi anlaşılır.

Şairler, söz sanatlarını büyük bir ustalıklarla kullanmış ve âhenkli söz söylemek için adeta yoğun çaba sarf etmişlerdir. Bunun yanı sıra beyitler arasındaki bağlantıyı sağlamak ve gazelin tümünde anlamı kuvvetlendirmek amacıyla sık sık söz sanatlarına başvurmuşlardır. Cinas, iştikak, müşakele, kalb, reddü'l 'acz ve tekrar söz sanatlarına dayalı ahengi sağlayan başlıca unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Biz bu çalışmamızda XVI. yüzyılın en önemli şairleri arasında yer alan Hayâlî Bey'in dîvânında yer alan gazellerden, kısmen tarayıp, örnekler vererek söz sanatlarına dayanan âhenk unsurları bakımından inceleyip tarafımızdan bir değerlendirme yapacağız. Çalışmamızda Ali Nihat Tarlan'ın Akçağ yayınları tarafından 1992 yılında hazırlanıp basılan "Hayâlî Bey Dîvânı" isimli eserini kaynak olarak aldık.

Anahtar Kelimeler: Hayâlî Bey, Âhenk, Cinas, İştikak, Ritim

HAYÂLÎ BEY'S GHAZALS WORD THE ART BASED ON HARMONY BASIC COMPONENTS

Abstract

Harmony in Dîvân poetry is a very important concept. In order to be able to say harmonious words, poets have resorted to the arts and mazmuns – special words use in dîvân's poetry- besides the formal elements which

provide rhythmic fluids such as rhyme, redif and vein to a great extent. For this reason, what is important for poets who have such an understanding of art is not what is said but the way of saying it. The Dîvân poets who made up their works in this direction succeeded in making this harmonious air in only one coupler of the gazelles.

Poetry in Dîvân literature continues its existence with music. Given the fact that classical Turkish music is based on a great deal of sense, it is better to understand the dimensions of the connection between poetry and music.

The poets have used the art of speech with great mastery and have made intensive efforts to speak harmoniously. In addition to this, they frequently applied to the arts to provide connections between the couplets and strengthen the meaning throughout the bazaar. The main opposition emerges as the main elements which provide harmony based on the arts of cinas, izişakak, soubak, kalb, reddü'l 'aciz and tekrar.

In this study, we will examine the gazelles in the Dîvân of Hayâlî Bey, one of the most important poets of the 16th century, in terms of the harmonies made on the basis of the vocabulary and make an assessment from us. In our work we have taken as a reference the work named "Hayâlî Bey Dîvânı" which was prepared and published in 1992 by Akçağ publications of Ali Nihat Tarlan.

Keywords: Hayâlî Bey, Harmony, Cinas, İştikak, Rhythm

GİRİŞ

XVI. yüzyıl şairlerinden olan Hayâlî Bey'in asıl adı Mehmet lakabı ise Bekar Memi'dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Hayal Bey, Selanik'in kuzeydoğusundaki Vardar Yenicesi'nde doğmuştur. Anadolu sahasında yazılan ilk tezkirenin sahibi Sahi Bey, yazdığı Heşt – Behişt isimli eserinde Hayâlî Bey'den bahsetmiştir. Hayâlî'nin Rumelili olduğu ve tarikat zincirinde de Haydarîliğe bağlı olduğunu söylemiştir (Detaylı Bilgi İçin Bknz:Isen,1998;224).

Hayâlî Bey'in doğduğu yer olan Yenice, II. Murad zamanında fethedilmiş ve XVI. yüzyıla gelindiğinde ise tamamen Türkleşmiş, bir ilim ve edebiyat merkezi haline gelmiştir. Kınalı- zâde'nin "mecma'- ı şuarâ ve menba'-ı zurafâ" Âşık Çelebi'nin "gâziler ocağı ve ârifler durağı" dediği bu belde Hayretî, Usulî, İlahî, Garibî gibi şair ve mutasavvıflar yetiştirmiştir. Şu darb- ı mesel de bu çevrenin edebî çehresini çok iyi ifade etmektedir: "Rivayet ederler ki, Prizren'de oğlan doğsa adından ahdem mahlâs korlar, Vardar Yenicesi'nde doğan oğlan baba diyecek vakit Farisî söyler, Priştine' de oğlan doğsa diviti belinde doğar, derler. Binâenalâzâlik, Prizren şair menbaı, Yenice Farisî ocağı ve Priştine kâtip yatağıdır." (Kurnaz, 1996: 19). İlk tahsilini böyle bir ortamda yapan Hayâlî Bey'in çocuk denecek yaşta şair meclislerinde şiirler söylemesini garip karşılamamak gerektir.

Bilindiği üzere yaşı ilerledikçe şöhreti artan Hayâlî Bey, önce Defterdar İskender Çelebi'nin dikkatini çekmiş ve daha sonra Sadrazam İbrahim Paşa'ya takdim edilmiş ve zamanla da Kanuni Sultan Süleyman'ın nedimleri arasında girmiştir. Utangaç bir yapıya sahip olan Hayâlî Bey başlangıçta padişah meclisinde şiir söyleyemez. Ancak daha sonra padişahın yakın dostluğu kazanmış ve lütuflarına mazhar olmuştur. Yazdığı gazel ve kasidelerinden hemen hepsini

padişaha sunmuştur. Şaire önce ulûfe, sonra da timar ve zeamet verilmiştir. Ayrıca, sunduğu her gazel ve kaside karşılığında bahşiş ve ihsanda bulunulmuştur. Bu ihsanlara padişahın yanında İbrahim Paşa ve İskender Çelebi' nin de katıldığı görülmektedir (Çelebi, Âşık, Meşairûş- Şu'arâ vr. 271).

Şair'in bu denli hızlı bir şekilde şöhrete ulaşması ve toplum tarafından itibar görmesi başlangıçta Yahya Bey olmak üzere devrin diğer şairlerinin kıskançlığına sebep olmuştur. İki büyük hâmisi olan Hayâlî Bey ne yazık ki iki yıl arayla ikisini de kaybetmiştir. Rüstem Paşa'nın edebiyata ve sanata karşı ilgisiz davranması ve Yahya Bey'i desteklemesinden ötürü şair İstanbul'dan uzaklaşmak istemiş, bu yüzden padişahın sancak beyliği istemiştir. Ölümüne kadar padişahın birçok istekte bulunmuş olan Hayâlî' nin bu isteklerinin yerine getirildiği konusunda kesin bilgi eldeki kaynaklarda mevcut olmamakla birlikte Hayâlî Bey adıyla anıldığına göre şaire sancak beyliği verildiği kanısına varılabilir. Kaynaklarda belirtilen 964/ 1556-57 tarihinde Edirne'de vefat etmiştir ve öldüğü yer olan Edirne'ye defnedilmiştir.

Hayatı hakkında kesin bilgilere sahip olamadığımız dîvân şairleri kimi zaman eserlerinde şiir ve şair hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Şairin bu sözlerinin değerlendirilmesi halinde genel olarak sanat anlayışı hakkındaki düşüncelerini bizzat kendi ağzından öğrenmek mümkündür. Hayâlî Bey Dîvânı'nda da bu tarz beyitlere rastlamak mümkündür.

Hayâlî Bey'i çağdaşlarından ayıran en önemli farklardan biri şüphesiz şiirlerinde kullanmış olduğu âhenkli söyleyişidir. Zira o şiirlerinde ahengi sağlamak ve kulağa hoş gelecek kelimeleri tercih etmenin yanında manayı kuvvetlendirmek için sık sık farklı âhenk unsurlarından faydalanmıştır. Atasözleri ve deyimlerden faydalanma, ses, söz ve sözcük tekrarları Hayâlî Bey' in şiirlerinde olmazsa olmaz âhenk sağlayan bazı unsurlarındandır.

XV. asırda Necâti Bey ve takipçilerinde görülen şiirde hususiyetle atasözleri ve deyimlere yer verme temayülü XVI. Asırda da rağbet görmüştür. Klâsik edebiyatın altın çağı olan bu devirde yetişen büyük şairler, Türkçe'nin mecazlar dünyasını, kelimelerin nüanslarını, inceliklerini, ifade imkânlarını çok iyi bilmektedirler. Atasözleri ve deyimleri kullanırken, kelimelerin lügat ve deyim mânâları ile ustaca oynarlar. (Kurnaz, 1996: 41). Necâti Bey'in yolundan giden bir başka şair de Hayâlî Bey'dir. Zira o yukarıda da belirttiğimiz gibi manayı kuvvetlendirmek amacıyla atasözü ve deyimlerden faydalanmış ve bunları ustaca şiirlerine serpiştirmiştir. Hayâlî Bey, atasözlerini şiirlerinde kullanırken ya aynen almış ya da vezine uydurmak amacıyla manayı bozmamak kaydıyla küçük değişiklikler yaparak kullanmıştır.

Güldürmez âdemi dehr akıtmayınca göz yaş

Oğlana süt verilmez ağlamayınca kardaş

G. 229/1

Yukarıda örnek verilen beyitte "ağlamayan çocuğa süt vermezler" veya "ağlamayan bebeğe mama vermezler" atasözünün vezine uydurularak kullanıldığını görmekteyiz.

*Ayağa düş dilersen başa çıkmak
Bununla başa çıkdı câm- ı sahbâ*

G. 3/ 3

Yukarıdaki beyitte ise Hayâlî Bey “ayağa düşmek” ve “baş a çıkmak” deyimlerini tezat ve tevriye sanatları içinde ifade etmiş ve kullanmıştır.

Cinas

Dîvân şairleri cinas sanatını çok kullanırlar. Bilhassa gazellerin matlalarında cinaslı kafiye kullanma eğilimi dikkati çekecek seviyededir. Hatta redifli şiirlerde bile matlada cinaslı kafiye kullanıldığını ve takip eden beyitlerde redifin tekrar edildiği olur.(Macit, 2016: 23-24) İki sözün farklı manaları içermesine rağmen telaffuzdaki benzerlik üzere kurulan cinas sanatını söylemeye tecnis denilir. Tezkire yazarlarına göre bir sanat olarak görülen tecnis, iş hüner gösterisine dönüştüğü zaman ne yazık ki sanat olarak kabul edilmez. Hayâlî Bey’ in Dîvânında da cinas sanatının bolca örneğini görmekteyiz:

*Bağ- ı cihânda kârı kimin ah ü **zâr ola***

*Bir bülbül ise nâm- ı bülendi **hezâr ola***

G. 7/ 1

*Şu kim evler bahâr erse kadeh- nûş etmez **ayıktır***

*Otursun hânede seyr- i çimen ana ne **layıktır***

G. 105/1

*Goncadır lâ’lin izârın gül ruhun **gülzârdır***

*Andelîbi gönlümün her dem anınçün **zârdır***

G. 139/1

*Zevk- i bâde neydiğin mest- i **harâbiler bilir***

*Lâcerem deryâ zebânın murg- ı **âbiler bilir***

G. 143/1

*Dili sad- pâre eden gamze- i **mekkâresidir***

*Cânı âvâre kılan zülf- i siyâh **kâresidir***

G. 150/1

*Şu karşıdan gelen dilber begayet gamze- **gâr ancak***

*O fitne- çeşm- i aşık kûş kemân- ebrû **nigâr ancak***

G. 245/1

*Sôfîyâ ta'n eyleme sâfi şarab- ı **safâ gel***

*Düş ayağına harabat ehlinin **insâfa gel***

G. 312/1

*Nice bir gamla hûnın **âb içelim***

*Gel e birkaç kadeh **şarâb içelim***

G. 329/1

*Ey dil ol serin elif üzere ki **dağın yakasın***

*Âteş- i âhınla Tûbi **budağın yakasın***

G. 400/1

*Hat degil dud- ı **ah imişsin sen***

*Ne belâ- yi **siyah imişsin sen***

G. 412/1

Hayâlî Bey'in aşağıdaki beyitlerinde ise çeşitli sayılarda olan kelimelerin değişik biçimde kullanarak cinas yapmakta ve şiire âhenk katmakta olduğunu görmekteyiz:

*Her **gün ahımdan** benim rahm eylese etmem acerb*

*Her **günahımdan** beni pâk etti Gaffârü'z- zünûb*

G. 26/3

*Ol nâzenin ki hüsn elinin **dilberi geçer***

*Cândan hayâl- i valsı için **dil berî geçer***

G. 50/ 1

*Her nesne kim yarattı Hudâ **bî- bahânedir***

*Bâzâr- ı Hakda kâsid ola **bî- behâ nedir***

G. 81/1

*Nedir cân kim anı sen nazenin **cânâna vermezler***

*Sana âşık olanlar yoluna **cânâ ne vermezler***

G. 106/1

İştikak

Sözlükte "türeme" anlamına gelen iştikakın literatürdeki anlamı ise aynı kökten türemiş olan sözlerin bir beyit içerisinde toplanması sanatıdır. Belâgat âlimlerine göre iştikak sanatı cinasın bir türü olarak sayılmaktadır.

Tâk- ı aşka çıkmağa himmet bana mirkâtdır

*Âb- ı Hayvânem şeb- i **muzlim** bana **zulmâtdır***

Hayâlî Bey' in musammatları arasında yer alan yukarıdaki beyitte iştikak sanatının güzel bir örneğini görmekteyiz. "Zulm" kökünden türemiş olan "muzlim" ve "zulmat" kelimeleri aynı beyit içerisinde tekrar etmiş ve şiire âhenk katmıştır.

*Ey Hayâlî yine bu şî'r- i **hasen** üslûba*

*Umarım Husrev- i Rûmun sana **tahsini** ola*

G. 18/5

Beyitin ilk dizesinde geçen ve kelime anlamı güzel, güzellik olan "hasen" kelimesinin türetilmiş şekliyle ikinci dizede karşımıza "tahsin" kelimesine yer verilmiştir. Bu sayede şair iştikak sanatı yaparak beyite ahenk katmıştır. Divanda, iştikak sanatıyla oluşturulan beytilerden bazıları şunlardır:

*Dikse sînem zahmını **cerrâhlar mecrûh** olup*

Rişte kan ağlar bana bir yana sûzem bir yana

G. 21/3

***Hûblar** sevdâsıdır âlemde **mahbûbü'**- kulûb*

*Hamdü- lillah kim nasîbim oldu bu sevdâ- yi **hûb***

G. 26/1

Muhabbet** cûyibârı kim ser- i âşık **habâbıdır

Geçit vermez anun yolunu başından geçenden sor

G. 72/2

***Zulmet-** i **zulmü** kılıcıyla cihândan kıldı dûr*

Bende- i Şeh Bâyezîd ibn- i Süleymân Hân mıdır

G. 122/5

Aks- i yârı sağar- ı pür- meyde seyrân edeli

*Suya saldı **zühdünü zâhid** harâb âludedir*

G. 159/2

***Aşk** oduna cân verir **âşık** kaçar zâhid velî*

*Duzahı **âşıkların** zâhidlerin ocağıdır*

G. 183/4

Hûn- ı dil nûş etmege peymânesinde dağımın

*Meclis- i uşşâkta **ashâb-** ı **sohbet** bekleriz*

G. 201/4

*Sana **keşf** olsa Hayâlî cümle meknûnât- ı gayb*

*Bir **keşefden** dahi ednâsın olursan **münkeşif***

G. 240/5

Nukl ise **naklin** işidiriz elde bâde yok

Düşdük reh- i meşakkate zâd ü zevâde yok

G. 257/1

Kanda kim bezm- i cemâl etdin eyâ şahid- i **aşk**

Dem- i **uşşâkı** o bezme mey- i gül- gûn ettin

G. 287/2

Müşakele

Anlama güzellik katan sanatlar arasında görülen müşakele, bir kelimenin başka bir anlam ve bağlamda tekrar edilmesinden doğan bir edebi sanattır. İlk kelime genellikle gerçek anlamıyla kullanılmasına karşın ikinci kelime ona sadece şekil yönüyle benzerlik gösterir. Örneğin:

Ağlamaktan dîde **elden** çıktı **el** vermez bana

Ey Hayâlî ol gül- i handân **elinden** elgıyas

G. 36/5

Hayâlî Bey' in yukarıda örnek olarak aldığımız beyitinin ilk dizesinde "elden", "el" ve ikinci dizesinde geçen "elinden" kelimeleriyle müşakele sanatı yapılmıştır. "Elden çıktı" sözlükte sahip olmaktan çıkmak, malı olmaktan çıkmak anlamlarına gelirken hemen devamında gelen "el" kelimesi ise cümle içinde yardımcı olmak, birine yardım etmek anlamında kullanılmıştır.

Dağlar ur **yarelerle** zinet eyle cismini

Yaralardır hil' ati aşkın Hayâlî **yaralar**

G. 184/5

İkinci dizede geçen "yaralardır" ve "yaralar" kelimeleri arasında müşakele sanatı yapılmıştır. "Yaralar" vücutta çıkan ve hastalık belirtisi olarak gördüğümüz birtakım izler anlamında kullanılmış olup devamında geçen "yaralar" kelimesi ise yaralamak, zarar vermek fiili kastedilmiştir. Seçtiğimiz gazellerden müşakele sanatının yer aldığı bazı beyitler şunlardır:

Va'de- i bûs- u kenâr etti dili **pâreleyip**

Ol ciger **paresinin** bu dahi bir **pâresidir**

G. 150/2

Şöyle tîr- endâz-ı meydânız ki çarh- ı **Atlası**

İğne **atlasdan** geçer gibi geçer peykânımız

G. 209/5

Vasf- ı haddinle Hayâlî taze **dîvân** bağladı

Pâdişâhım sunmağa **dîvâna** gelmişlerdeniz

G. 219/5

*Sorsan Hayâlîden haber derdinle çok **demler** sürer
Gözden döküp hûn- ı ciger bu **demdir ol demden** garaz*

G. 231/5

*Sihhat istersen sakın **çekme** tabîbin şerbetin
Mihnet- i gam derdine gâyet devâdır şîşe **çek***

G. 295/2

***Göz** açıp **gözleme** bir nânı misâl- i encüm
Olsa ol nân **gözüne** kurs- ı meh- i bedr- misâl*

G. 320/7

Söz Tekrarları

Dîvân şairlerinin bolca kullandığı söz tekrarları, beyit içerisinde ahengi sağlamaya ciddi katkıda bulunur. Zira ses veya anlamı vurgulanmak istenen kelime ilk mısrada söylenir, ikinci mısrada tekrarlanır. Bazen tekrar eden seslerin arasındaki ilişkinin zıtlık ilişkisine dayandırılmasıyla zıtlıklardan doğan denge üzerine âhenk sağlanır.

*Gözün **kara** ve kaşınla ol iki zülf **kara**
Ne **kara** günlere kaldım dirîg vaveylâ*

G. 10/1

*Bî- vefâdır gül ey bülbül çemenden **bir yana**
Edelim şûrîdelik sen **bir yana** ben **bir yana***

G. 21/1

*Öpmege **el** vermedi cânân **elinden elgıyâs**
Zulm **elin** uzattı ol fettân **elinden elgıyas***

G. 36/1

*Pâyimâl etme bizi **mûr** görüp ey gâfil
Mûr iken **mâr** oluruz **mâr** iken ejderhâyız*

G. 196/2

Bazen şair gazellerde durağanlığı önlemek, dikkatlerin yoğunlaşmasını sağlamak ve dolayısıyla şiirde akışkanlığı temin edebilmek için ilk dizede yazdığı sözünü ikinci dizede de tekrar eder. Aslında böyle bir tekrar kusur olsa da bir beyitle sınırlı kalması takdirde göz ardı edilebilir. Örneğin:

*Ey **kaşın pek ya çekip atmakta sehm- endâz-ı hûb**
Tîr-i **kaşın pek ya çekip atmakta sehm- endâz-ı hûb***

G. 25/1

Gördüler **mâhı şafak- reng âşikar etti felek**
Bâde- i **mâhı şafak- reng âşikar etti felek**

G. 155/4

Yârın lebin Hayâlî görmüş değil **göz ammâ**
Ah ol göz ile ol kaş ah ol göz ile ol kaş

G. 229/5

Dîvân şairleri genelde bu denli uzun söz tekrarlarından kaçınmışlardır. Daha çok birli ve ikili söz tekrarlarının yanında ikilemelerden sıkça faydalanmışlardır. Şiirde söz tekrarlarının ahengi sağladığı doğrudur. Ancak, örneklerine az rastladığımız dörtlü ve beşli söz tekrarlarında olduğu gibi kelimelerin kullanım sıklığının artması, şiirde ses ve anlam arasındaki dengeyi bozmaktadır. Bu da şiirde anlam kadar kelimelerin istifine de önem veren dîvân şiirinin estetik kurallarına uygun düşmez (Macit, 2016: 58).

Ak(i)s sanatı dediğimiz bir mısra veya cümle içerisinde geçen bir ibarenin başını sona sonunu başa alarak yeni bir ibare ve tamlama meydana getirme sanatıdır. Örneğin:

Ne gam ger vasl- ı yâr için **çekem renc**
Kişi kim **renc çekmez bula mı genc**

G. 39/1

İlk dizede geçen "çekem renc" ibaresi ikinci dizede değişikliğe uğrayarak "renc çekmez" şeklinde kullanılmıştır.

İkilemeler

İkileme, Türkçede, anlamı güçlendirmek için aynı kelimelerin tekrarlanmasını, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasını ifade eden bir terimdir. İkilemeler, şiirde âhengi sağlamakla kalmaz; ayrıca, anlamın pekiştirilerek etkili bir biçimde sunulmasına yardım eder. Hatta ikilemelerle şiirin anlamı arasında öyle bir bütünleşme olur ki şiirdeki kompozisyon kelimelerle çizilen resme yaklaşır. (Macit, 2016: 44).

Katre katre kanlı yâşın bir sanem zülfünde gör
Yâ kef- i Cibrilde tesbîh- i mercân oldu tut

G. 35/2

Cefâ kılıcı ile oldu **pâre pâre gönül**
Hoş istediğini buldu hezâr pâre gönül

G. 311/1

Gönül şûrîde- hâl oldu görelden sen dil- ârâyı
Düşüp sahrâ- yi aşk içre gezer **ağlayı ağlayı**

*Havâ- yi serv- i kaddinle delirip vâdi –i gamda
Yaşım ırmaga dönmüştür akar **çağlayı çağlayı***

*Hayâlî hâl- i ruhsârın gamından nâr-ı hecr ile
Şehîd-i müst-mend olmuş ciger **dağlayı dağlayı***

G. 650/ 1-2-5

Bu yazıda bahsedeceğimiz son âhenk unsuru kafiye ve rediftir. Hece sonlarında yer alan ve hem ses bakımından hem de görev bakımından aynı olan söz tekrarlarına redif denir. Kafiye ise, kısaca ses tekrarlarıdır.

Dîvân şairlerinin bağlı oldukları kurallar dizisine göre kafiye, tek bir ünsüz ya da ünlünün tekrarından ya da birden fazla ses benzeşmesinden meydana gelir. Kafiyein meydana geldiği sözcükte *revî* harfinin aynı olması gerektir. Dolayısıyla dîvân şairlerine göre kafiye, göze hitap eder. Günümüzde tek bir "h" harfiyle karşıladığımız güzel he (ه), ha(ح), hı(خ) harflerini içeren sözcükler arasında, aynı şekilde "s" harfiyle karşıladığımız se(ث), sin(س) ve sad(ص) harflerinin içeren sözcükler arasında ortak revî harfi bulunmadığı için dîvân şairlerinin bağlı oldukları kurallara göre kafiye olmaz (Macit, 2016: 87).

SONUÇ

Bu çalışma, dîvân şiirinde âhenk unsurlarının yalnızca kafiye ve redife dayalı olmadığını ve aynı zamanda anlama dayalı söz sanatlarına da bağlı olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla kaleme alınmıştır. Yaptığımız bu çalışmada Hayâlî Dîvânın tamamı değil söze dayalı ahenk unsurlarının belirgin bir şekilde görüldüğü gazellerin bir kısmı incelemeye dâhil edilmiştir. Bu bağlamda incelediğimiz Hayâlî Bey Dîvânında Divan şiirinin söz sanatlarına dayanan ahenk unsurları olarak belirlediğimiz sırasıyla cinas, istikak, müşakele, söz tekrarları, akis ve ikileme tesbit edilmeye çalışıldı. Elde ettiğimiz sonuç Hayâlî Bey Dîvânında cinasın çok fazla kullanılmış olmasına rağmen müşakele ve diğer söze dayalı sanatlar cinas kadar fazla kullanılmamıştır. İncelediğimiz gazelerde Hayâlî Bey' in kalb, reddü'l- acz sanatlarına yer vermediği tesbit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Akün, Ömer Faruk, (2015), Dîvân Edebiyatı, İsam Yayınları: İstanbul.

Azamat, Nihat, (2013), "Kalenderiye", C.XXIV, Diyanet İslam Ansiklopedisi 253-256.

Çelebi, Âşık, Meşairûş- Şu'arâ vr. 271.

Devellioğlu, Ferit, (2012), Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitapevi: Ankara.

İnalçık, Halil, (2016), Şâir ve Patron, Doğu Batı Yayınları: Ankara

İsen, Mustafa, (1998), Sehi Bey Tezkiresi, Akçağ Yayınları: Ankara

- Kurnaz, Cemal, (1996), Hayâlî Bey Dîvânı'nın Tahlîli, Milli Eđitim Bakanlığı Yayınları: İstanbul.
- Macit, Muhsin, (2016), Dîvân Şiirinde Âhenk Unsurları, Kapı Yayınları: İstanbul.
- Ocak, Ahmet Yaşar, (1992), Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûflilik: Kalenderîler, Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- Onay, Ahmet Talat, (2013), Açıklamalı Dîvân Őiiri Sözlüğü, Kurgan Edebiyat Yayınları: Ankara.
- Pala, İskender, (2014), Ansiklopedik Dîvân Őiiri Sözlüğü, Kapı Yayınları: İstanbul.
- Őentürk, Ahmet Atilla, (2016), Osmanlı Őiiri Antolojisi, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Tarlan, Ali Nihat, (1992), Hayâlî Dîvânı, Akçağ Yayınları: Ankara.